

Útvary ČSLA, předurčené pro elektronickou válku

Vzhledem k pojetí své práce, byly tyto – vysoce specializované – vojenské útvary nazývány nejčastěji „radiotechnické“, „radiové“ nebo „spojovací“, neboť k těmto typům útvarů měly profesionálně nejbližší. (Vůči civilnímu sektoru se vojáci těchto útvarů také nejčastěji představovali jako spojaři, neboť je tak nikdo nemohl nasytit ☺).

Pro odlišení od výše uváděných útvarů měly tyto přívlastek „zvláštního určení“ (ZU), ten se ovšem uváděl pouze v otevřeném názvu útvaru, v běžných podmínkách nepoužívaném. Při většině kontaktů se uváděl pouze krycí název, např. „VÚ 6778 Klenčí pod Čerchovem“, otevřený název „78. radiotechnický prapor ZU“.¹

(Stav je platný ke konci roku 1989, do té doby byly některé útvary na nižší úrovni, např. brigáda ve Zbirohu byla do roku 1985 pouze plukem)

Na úvod musíme podotknout, že organizace jednotek a útvarů, vyčleněných pro elektronickou válku, se v době studené války podstatně lišila od organizace současné, víceméně kopírující organizační strukturu NATO. (Viz organizace [53. brigády pasivních systémů a elektronického boje](#) „Heliadora Píky“ v Opavě)

Struktura tehdejších československých vojenských útvarů kopírovala organizaci v Sovětské armádě, striktně rozdělující tyto útvary na jednotky „zvláštního určení“ (ZU, průzkum zdrojů protivníka) a „radioelektronického boje“ (REB, rušení nepřátelských provozů). Tyto dva typy se vyskytovaly paralelně vedle sebe, jak se vzápětí přesvědčíte v uvedené organizační struktuře. (Pro taktická cvičení byly občas tyto útvary nasazovány i proti sobě).

Již v úvodní kapitole jsem uvedl, že pro úspěšné vedení bojových operací je nezbytnou nutností dostatek věrohodných údajů o silách protivníka, které musí být navíc často a velmi rychle aktualizovány. Proto musel průzkumné jednotky vytvářet každý velitelský stupeň na čáře dotyku s potenciálním protivníkem.

Vytvářel se proto útvar na úrovni zpravodajské správy generálního štábu ČSLA (ZS/GŠ), vybavený ze všech uvedených vojenských útvarů nejlepší technikou, převážně „šedým“ dovozem z „kapitalistické“ ciziny. Dobře vyškolení technici tohoto útvaru, pracujícího i na detašovaných pracovištích na státní hranici, disponovali velmi citlivou přijímací a měřicí technikou, schopnou odposlouchávat radiové provozy a provádět jejich následnou analýzu. Pro „eliminaci“ zjištěných zdrojů nebezpečí (nosičů jaderných zbraní, velitelských, radiolokačních a spojovacích stanovišť) mohla ZS/GŠ použít jí přímo podřízený útvar „speciálního určení“, tj. hloubkový průzkum.²

(Jak se na službu u tohoto VU 3524 dívají s odstupem času jeho bývalí vojáci, si přečtěte např. [tady](#) nebo [tady](#). Uvádím pouze jako perličku, už třeba jenom obsah nadpisu neodpovídá skutečnosti... Další odkazy [tady](#). Na tomto odkazu se také rámcově a stručně dočtete, jaké byly jejich úkoly v odposlechu a zaměřování. Z výčtu postihovaných cílů je jasné, že jsou to především letouny nebo hlavně či rakety, vybavené jadernou municí).

¹ POZOR – neplést tyto útvary s podobnými jednotkami „zvláštního určení“, nazývanými také „S“ roty a sloužícími od počátku 60. let na letištích pro zabezpečení určených leteckých pluků „spojeneckého letectva“.

² Původně 22. průzkumný prapor v Prešově, jeho historii si přečtěte v levém sloupečku.

Útvar speciálního určení (SU), podřízený ZS/GŠ

Původně 22. průzkumný prapor v Prešově, zaměřený na speciální operace. Jako součást 22. výsadkové brigády se v roce 1960 stěhuje na Moravu, konkrétně do Holešova.

Již o rok později se transformuje na 7. výsadkový pluk, jehož hlavním úkolem nicméně zůstávají speciální operace, tzn. především ničení zbraní hromadného ničení v týlu vojsk NATO, v té době tedy hlavně rakety Sergeant a Pershing. Jejich akční rádius byl až 500 kilometrů za liniemi protivníka. Právě kvůli ničení strategických cílů byl 7. výsadkový pluk jako jediná vojenská jednotka řízen přímo zpravodajskou správou generálního štábu, jejíž operativci do Holešova předávali čerstvé informace o možných cílech. Pro 7. výsadkový pluk vyvinuly československé zbrojovky zcela novou speciální výzbroj a výstroj, například celosvětově známý samopal vzor 61 s tlumičem (Škorpion).

Velmi známým se pluk, resp. jeho vojáci a velitelé, stávají během sovětské okupace v srpnu 1968, kdy bylo rozhodnuto o jejich „speciálním“ úkolu – měli se podílet na osvobození zajatých a unesených čs. politických představitelů.

Protože se nepodařilo včas zjistit místo jejich uvěznění, byla operace zrušena, nicméně v době normalizace měla za následek zrušení pluku.

Nová jednotka se poté vytváří v Prostějově, ale znovu pouze jako 22. prapor SU, v roce 1983 je obnovena i celá 22. výsadková brigáda.

(Dneska funguje jako 601. skupina speciálních sil, podléhající cestou náčelníka zpravodajské správy přímo ministru obrany).

Dalším stupněm velení, který zřizoval útvary zvláštního určení, byl vojenský okruh, tedy především ten západní s velením v Táboře, konkrétně s podřízeností ZS ZVO. (*Pro válečné podmínky byl vojenský okruh ekvivalentem názvu „front“*).

Tento stupeň měl k dispozici původně prapory, později pluky s dislokací ve Zbirohu a Litoměřicích. V pozdějších letech (1985) byly oba spojeny pod 7. radiotechnickou brigádu s velením ve Zbirohu.

Jednotky zvláštního určení vznikaly ještě i na nižším – armádním – stupni, konkrétně v podobě radiotechnických pluků (*71. pluk v Kladně, 74. pluk v Horažďovicích*). Dále se vedl aktivní – převážně rádiový – průzkum i na úrovni odloučených rádiových rot, jako součástí průzkumných praporů prvosledových divizí. (*Na státní hranici tedy operovali především příslušníci 1. průzkumného praporu z Podbořan (1. tanková divize Slaný), 2. průzkumného praporu z Janovic (2. motostřelecká divize Sušice), 9. průzkumný prapor Kašperské hory (9. tanková divize Tábor), 19. průzkumný prapor Tachov (19. motostřelecká divize Plzeň) a 20. průzkumný prapor Cheb (20. motostřelecká divize Karlovy Vary)*).

Abychom to tedy na úvod nějak sumarizovali:

Na rozdíl od západních armád (hlavně americké), kde průzkumné úkoly plnily i dříve normální jednotky, např. vrtulníková eskadra 2. lehkého obrněného pluku, u „východních“ armád byly pro účely průzkumu a radioelektronického boje vyčleněny speciální jednotky, nazývané obvykle **útvary „zvláštního určení“**.

Průzkumné jednotky se tedy dělily na dvě typové části. Obvyklá byla sice organizace do praporů a pluků „s přívlastkem“ ZU, nicméně přetrvávalo dělení na jednotky průzkumné a REB, které měly za úkol hlavně oblast rušení případného protivníka. K tomu, aby ho mohly správně a efektivně rušit, však musely vědět, kde a čím potenciální protivník disponuje, tzn. v mírových dobách musely také vést průzkum jeho rádiových a radiotechnických prostředků. Toto dělení vedlo v posledním období k nepříjemnému tříštění sil, neboť na jednom stanovišti se často „potkávaly“ jak jednotky REB, tak i průzkumné jednotky frontové (tedy Západního vojenského okruhu) i od jednotlivých armád a divizí.³ Na taktických cvičeních se potom oba typy útvarů potkávaly nebo „bojovaly“ proti sobě.

³ *To je příklad rot z „armádního“ kladenského praporu a „frontového“ praporu z Klenčí pod Čechovem, které spolupracovaly na jednom ze stanovišť (Velký Zvon) v Českém lese. „Papírově“ patřilo stanoviště Kladnu, vojáci z Klenčí tam však chodili do služeb.*

LETECKÝ PRŮZKUM A OCHRANA STÁTNÍ HRANICE ZA 1. REPUBLIKY ⁴

Nejstarší případ použití letecké policejní techniky spadá do 14. prosince 1920, kdy mělo být stíhací letadlo SPAD čs. Vojenského letectva nasazeno proti stávkujícím v Rosicích a Oslavanech. Jednalo se o stroj 2. let. Pluku z Olomouce, vybavený pumami a kulomety. Než však letoun dolétl k místu požadovaného zásahu, stávkující se rozešli. Při přistání navíc došlo k havárii letounu. To byla bilance prvního použití letadla, ač vojenského, k plnění policejních úkolů u nás.

Zcela úplná a výlučná svrchovanost státu ve vzdušném prostoru nad jeho státním územím byla deklarována Mezinárodní úmluvou o úpravě letectví ze dne 13. října 1919 a následně i čs. zákonem o letectví č. 172/1925 Sb. z. a n. Plněním úkolů letecké policie byly zpočátku pověřovány stávající státní orgány, kterým byla o tuto oblast rozšířena kompetence.

Podrobnější informace o četnických leteckých hlídkách a způsobech ochrany vzdušného prostoru u státních hranic hledejte ve [speciální kapitole](#).

Každá příslušná průzkumná jednotka pracovala relativně samostatně, na jejich stanoviště měli omezen přístup i vojáci z podobných jednotek jiného velení. Příkladem může být například „spoluužívání“ různých jednotek na stanovišti [Čerchov](#) – „litoměřická“ jednotka byla ubytována nahoře na kopci, zatímco „zbirožská“ dole v posádce Klenčí pod Čerchovem. Zabezpečení a logistickou podporu průzkumu prováděla posádka z Klenčí (starala se například o kotelníky do kotelny, strážné na ochranu stanoviště, v zimě o plužení přístupové cesty apod.). Na vrcholu pracovaly obě jednotky úplně samostatně s výjimkou předem nařízené a obvykle časově omezené spolupráce. Ubytovací prostory Litoměřic a jejich odposlechová pracoviště byla pro Zbirožáky tabu. Totéž platilo pro „policajty“. (tj. rozvědku ministerstva vnitra), okupující na vrcholu Čerchova budovu, kde se dnes nachází občerstvovací bistro. (Přečtěte si například i vzpomínky vojáků z [Tišiny](#), [Zvonu](#) nebo [Havranu](#)).

Od všech jednotek přicházející vyhodnocená zpravodajská informace do Tábora nebo Prahy však mozaiku znalostí o možném protivníkovi skvěle doplňovala.

Struktura vojenských útvarů zvláštního určení

V rámci čs. armády v 80. letech minulého století existovaly následující útvary radioelektronického boje:

velitelství Západního vojenského okruhu (Tábor)

7. radiotechnická brigáda ZU	Zbiroh
* 77. radiotechnický prapor ZU	Mariánské Lázně
* 78. radiotechnický prapor ZU	Klenčí pod Čerchovem
* 79. radiový prapor ZU	Litoměřice
* Výcvikové středisko radiového a RT průzkumu	Litoměřice
1. smíšený pluk REB	Kolín
60. spojovací prapor ZU	Unhošť-Čeperka
31. smíšená letka velení a průzkumu	Bechyně nad Lužnicí

velitelství 1. armády

71. radiový prapor ZU	Kladno
3. smíšený pluk REB	Mariánské Lázně
1. letka velení a průzkumu	Líně u Plzně
101. letka bezpilotních průzkumných prostředků	Stříbro

(Příbram)

velitelství 4. armády

74. radiový prapor ZU	Horažďovice
4. radiový prapor REB	Český Krumlov
52. letka velení a průzkumu	Havlíčkův Brod
104. letka bezpilotních průzkumných prostředků	Písek-Krašovice

Písek)

⁴ Volně podle: **DLOUHÝ Michal**: Policejní letectvo, Přísně Tajné, literatura faktu, Pražská vydavatelská společnost, Praha 2000

Armáda na zámku ZBIROH

Záměrem tohoto webu je popsat průzkumná stanoviště na státní hranici, problematika však se zbirožským zámek úzce souvisí.

Jak je uvedeno ve vedlejším sloupci, ve vojenské posádce Zbiroh sídlilo velení radiotechnických útvarů (praporů) ZU, vykonávajících činnost právě na státní hranici.

Zámek byl založen na počátku 13. století a během let patřil mimo jiné Rožmberkům, Kolovratům, Lobkovicům a také královské komoře.

Historie obce a zámku si můžete přečíst na [webu města Zbiroh](#). V souvislosti se všemi armádami v kopci nad městem nás zajímá až novodobá historie – od 19. století. Právě zde se objevuje nejvíce nejasností, pověstí a doslova pohádek.

Od roku 1868 vlastnili rozsáhlé panství krakovští bankéři Simundt a Kirchmayer, kteří však ještě téhož roku prodali Zbiroh za 10 miliónů zlatých pruskému "králi železnic" Bethelu Henrymu Strousbergovi, který zámek důkladně přestavěl.

Ze Zbirožska chtěl vytvořit mohutný průmyslový železářský komplex.

V letech 1869 - 70 Strousberg urychleně přestavěl zbirožský zámek na honosné sídlo a přepychově jej zařídil. Jeho dalekosáhlé plány ztroskotaly po krachu na vídeňské burze roku 1873. Definitivní konec Strousbergova podnikání učinil krajský soud v Plzni a okresní soud ve Zbiroze v roce 1875 a 1877, kdy bylo panství prodáno v dražbě.

Roku 1879 ho koupil kníže Josef Colloredo - Mansfeld. Na zámku bydleli Colloredo - Mansfeldové zpočátku jen občas, teprve od roku 1913 trvale - zámek raději pronajímali. Dlouho v něm žil například malíř Alfons Mucha, který ve velkém sále namaloval svou slavnou *Slovanskou epopej*.

Československé útvary ZU na státní hranici⁵

Nás budou přirozeně v dalším zajímat hlavně jednotky průzkumné, nicméně je třeba mít na paměti, že vojska REB jsou pevnou součástí radioelektronického boje 70. - 80. let.⁶

1. smíšený pluk REB Kolín - velitelství 1. armády
71. radiový prapor ZU Kladno
3. smíšený pluk REB Mariánské Lázně - velitelství 4. armády
74. radiový prapor ZU Horažďovice
4. radiový prapor REB Český Krumlov⁷

Dále se budu zabývat pouze průzkumnými útvary⁸. Útvary pro radioelektronický boj byly postaveny jak vertikálně, tak horizontálně na různých stupních velení.

V rámci čs. armády v 80. letech minulého století existovaly následující útvary radioelektronického boje:⁹

1) v podřízenosti velitelství Západního vojenského okruhu („front“)

a) 7. radiotechnická brigáda ZU	(Zbiroh)
- 77. radiotechnický prapor ZU	(Mariánské Lázně)
- 78. radiotechnický prapor ZU	(Klenčí pod Čerchovem)
- 79. radiový prapor ZU	(Litoměřice)
- výcvikové středisko rádiového a RT průzkumu	(Litoměřice)
b) 1. smíšený pluk REB	(Kolín)

⁵ Při popisu jednotek vycházím z odpovědi na otázku č. 364 na serveru [Vojenství kvalitně](#), doplněných popisem radiotechnických útvarů a stanovišť z knihy **Hofman Jiří, Bauer Jan: Tajemství radiotechnického pátrače Tamara, Sdělovací technika**, Praha 2003. (V knize se nachází hlavně dislokace stanovišť v období vojenských zkoušek příslušného zařízení). Nutno předem podotknout, že v uvedené knize se nachází drobnější chyby, týkající se právě některých stanovišť na státní hranici. (Pokud o nějakých vím, vždy na to v textu upozorňuji).

⁶ Potvrzuje to například složení jednotlivých velitelských stupňů – viz [dotaz 78](#). V organizaci ZVO (tj. frontu) naleznete například 7. radiotechnickou brigádu ZU, 60. spojovací prapor ZU apod.

⁷ Viz [Vojenství.cz](#), [dotaz 459](#)

⁸ Protože jsem se však na stanovištích i při cvičeních setkával s kamarády z REB jednotek, rád uveřejním jejich vzpomínky, pokud mi je pošlou, stejně tak jejich organizaci jednotek, kterou až tak dobře neznám.

⁹ [Vojenství kvalitně](#), [dotaz 459](#). Další, podrobnější údaje však už v archivech asi nenajdete. (Vysvětlení – [dotaz 85](#)).

Podle archivních dokumentů Německého státního ministerstva pro Čechy a Moravu¹⁰ byla ze strany nacistických okupantů uvalena vnučená správa na zbirožský zámek v roce 1942 a již 5. listopadu 1942 bylo plánováno umístit do tohoto objektu nějaké – blíže neurčené – školící zařízení vojsk SS.

Z kusých archiválií Národního archivu lze vyčíst, že na zámku sídlilo asi v letech 1943-1944 velitelství motorizovaného oddílu Požární policie Čechy.

V říjnu roku 1944 byla na zámek přeložena SS-Kraftfahrerschule I Waffen-SS (autoškola vojsk SS), která zde sídlila zřejmě až do posledních dnů války.

Autoškola zbraní SS na zbirožském zámku (po [kliknutí](#) se dostanete k větší kopii archivních dokumentů o tomto útvaru na Zbirohu z doby války)

Za války bylo zde pravděpodobně i tajné německé středisko sledování rádiového provozu, nepodařilo se mi však prokázat původ pověsti, že to bylo mj. kvůli tomu, že nejvyšší místo zámku – bulžnicková skála, porostlá jaspisem, dokonale odráží rádiové vlny.¹¹

Krátce po válce byl zámek zestátněn a usídlila se zde armáda. (*Historie umístění jednotek a jejich střídání – viz pravý sloupec*). Vzhledem k poměrně velkému utajení se dnes objevují v tisku i na internetu pověsti o nasazení prostředku Tamara na zámku. Ano, skutečně tam nějaký výcvik v tomto duchu probíhal, ale **lidi – mějte rozum, proč by Tamara byla natrvalo na zbirožském zámku, když sledovala provoz v Německu a Francii?** Není logické, aby byla blíže hranici? Podívejte se do pravého sloupečku na složení jednotek brigády – co bylo ve Zbirohu kromě velitelství brigády?

¹⁰ Národní archiv, archivní fond č. 1464

¹¹ Podrobnosti viz například [Český rozhlas Sever](#), kde to zvláště zdůrazňují.

2) v podřízenosti velitelství 1. armády

- a) 71. radiový prapor ZU (Kladno)
- b) 3. smíšený pluk REB (Mariánské Lázně)

3) v podřízenosti velitelství 4. armády

- a) 74. radiový prapor ZU (Horažďovice)
- b) 4. radiový prapor REB (Český Krumlov)

Následující popisy útvarů pochází dle platné dislokace z 80. let (dle archivních odkazů v poznámkách pod čarou). Tyto útvary ale procházely vývojem a postupně narůstaly, jak dosvědčuje například historie brigády ve Zbirohu. Z popisu vysvítá i její dávná provázanost s podobným útvarem v Litoměřicích.

7. radiotechnická brigáda ZU ZBIROH

(dříve 7. radiotechnický pluk)

Prapor vojenských meteorologických stanic se vytvořil **1.10.1949** pro potřeby radiové **naslouchací a zaměřovací služby**.

Podléhal velitelství spojovacího vojska a velitelství útvaru se nacházelo v posádce Kbely u Prahy. Útvar kromě výcvikové roty tvořily tzv. meteorologické stanice dislokované v Čechách (Praha-Dejvice, Nové Město nad Metují, Český Krumlov, Domažlice, Cheb) na Moravě (Znojmo) a Slovensku (Bratislava, Michalovce).

K 1. dubnu 1951 byl na jeho základě vytvořen 55. radiový prapor.¹²

- Prvním zaznamenaným útvarem v posádce Zbiroh se počátkem roku 1952 stalo velitelství 2. letecké technické divize, které se do té doby nacházelo v Brně. Velitelství zaniklo v březnu 1955¹³.

¹² [Vojenství.cz](#), dotaz 441

¹³ [Vojenství.cz](#), dotaz 431

Další nesmysly se uveřejňují od devadesátých let v souvislosti se „zviditelňováním se“ různých subjektů. V březnu 2006 jsem našel například na webu zbirožského zámku v kapitole jeho historie poznámku o tom, že ředitel zámku se ptal prezidenta Havla po revoluci, co ví o Tamaře?! Trošku si to spletli s americkými hostiteli...

Nově zrekonstruovaný Zbirožský zámek byl otevřen **18. června 2005**. Město Zbiroh se tak stalo romantickým letoviskem na rozhraní brdských lesů a chráněné krajinné oblasti Křivoklátsko.

O bulžnickové skále, prošpikované jaspisy¹⁴

Zvláštní město je Zbiroh. Jeho jméno prý vzniklo od sbírání rohů (paroží), které zde našel pohozené urozený pán z Valečka. Zajímavější mi ale připadá jiná verze, podle ní je Zbiroh odvozeninou z pohanského „píroh“, názvu obětního koláče. Místo je to skutečně obdivuhodné, proč by již v dávných časech nemohl být kultovním? Vrch je bulžnickovou skálou prošpikovanou jaspisy, polodrahokamy s magickým významem. Název „jaspis“ pochází z řečtiny a znamená „kropenatý kámen“. U starých národů byl považován za „matku všech kamenů“. Ochrání před vlivem černé magie, nočních můr, astrálních škůdců a pomáhá eliminovat halucinace...

... Na přelomu 18. a 19. století proslul Zbiroh „ohnivou hysterií“. Mnohým obyvatelům se začaly zjevovat planoucí přízračné bytosti, potkávali se s nimi na docela obyčejných místech.

Například v roce 1800 byl sedlák Manfréd vyděšen zjevením ohnivého démona, který před ním skákal a pitvorně tančil. Po jeho zmizení se kolem muže valily hořící sudy a ovzduší nasáкло pronikavým zápachem. Ohnivý čert řádil i v roce 1806, tentokrát v podobě čeledína. Sršely z něj jiskry a polovina těla mu hořela namodralým plamenem. Zřejmě posledním kouskem divného zjevení bylo představení v roce 1821.

Pronásledován panskou stráží, „démon“ přímo u zámku plival plameny a řehal jako kůň. Těsně před polapením zmizel (!) ve skále.

Ale jak to tak vypadá, něco divného zde řádilo ještě ve 20. století. Podařilo se nám získat unikátní svědectví od bývalého vojáka! Tento čilý důchodce potvrdil celou řadu anomálií.

„Děly se tu skutečně šílené věci,“ říkal opatrně. Jako z jiného světa vypadaly historky o zvláštních jevech, nehodách, o bázlivých vojínech a znameních, plynoucí z úst zapřísláhlého ateisty.

¹⁴ Nevím, kdo se chtěl „zviditelnit“ v tomto článku, ale ten „vojenský důchodce“ by mě fakt zajímal... (zdroj).

- V červnu 1955 do Zbirohu přestěhoval 59. prapor směrových stanic¹⁵.
- V říjnu 1957 byl vystřídán odloučenou jednotkou od 55. radiového pluku¹⁶ a po jejím odchodu zde v září 1961 vznikl 7. radiotechnický prapor. Pozdější 7. radiotechnická brigáda ZU, vedená jako **VÚ 7495**, tedy vznikla v posádce Zbiroh 1.9.1961 jako 7. radiotechnický prapor
- k 1.10.1962 byla rozšířena na 7. radiotechnický pluk, přičemž její odloučená část se nacházela v Mariánských Lázních
- dnem 31.10.1985 došlo ke sloučení 7. radiotechnického pluku se 7. radiovým plukem v Litoměřicích na 7. radiotechnickou brigádu
- K 1.12.1991 byla brigáda zrušena a místo ní ve Zbirohu vzniklo 1. radiotechnické středisko
- dnem 1.7.1994 reorganizací ze střediska vznikla 1. brigáda vojenského zpravodajství¹⁷
- dnem 1. 10. 1997 došlo k reorganizaci brigády na 12. výcvikovou a mobilizační základnu vojenského zpravodajství a elektronického boje¹⁸
- na konci roku 1999 základna prodělala transformaci na výcvikové středisko, které se v následujícím roce 2000 přemístilo do jiné posádky, kde později zaniklo.¹⁹
- V dané době se uvažovalo, že do posádky Zbiroh bude přemístěn Vojenský ústřední archiv, ale nakonec se zde usídlila zdravotnická základna se 6. polní nemocnicí. V rámci reformy ozbrojených sil bude posádka opuštěna.²⁰

(Obrázek – rukávový znak 12. VMZ Zbiroh)

Jeden voják se prý dokonce pomátl a byl po hospitalizaci na plzeňské vojenské psychiatrii propuštěn do civilu. V zámku se na

¹⁵ Nedá mi to nezmínit se o 59. praporu směrových stanic, protože na svou dobu to byl velmi moderně vyzbrojený útvar. (Přímý předchůdce VÚ 9667). Jednotku tvořilo 270 vojáků a ve výzbroji byla, na tu dobu velmi moderní technika: RDV-68 (Hory), RDS-66 a RDM-61, umístěná na vozidlech T-805 a PV3S. Prapor byl dislokován ve Zbirohu a bezprostředně po svém vzniku se zúčastnil řady cvičení, při kterých na velmi dobré úrovni zabezpečoval spojení pro GŠ a MNO. V říjnu 1957 je útvar redislokován ze Zbirohu do Hradce Králové, v roce 1961 do Prahy-Ruzyně, kde je o rok později navýšen na 59. pluk dálkových spojů, v roce 1979 přemístěný do Berouna. (Zdroj – [Historie VÚ9667](#).)

¹⁶ 55. pluk je v historii Zbiroha a Litoměřic takový zajímavý předchůdce - byl zřízen 1.4.1951 v posádce Kbely u Prahy jako 55. radiový prapor. Dnem 1.10.1956 byl rozšířen na 55. radiový pluk. O rok později byl přemístěn do Kralovic, Plzně a Zbirohu. V létě 1958 se velitelství útvaru přesunulo do Litoměřic. Dnem 1.10.1960 útvar prodělal reorganizaci na 7. spojovací pluk a 1.9.1978 na 7. radiový pluk. V roce 1985 došlo k jeho zrušení, respektive sloučení se 7. radiotechnickým plukem ve Zbirohu na 7. radiotechnickou brigádu (zdroj - [Vojenství.cz](#), dotaz 432). Spolu s 55. plukem vznikl 1. 4. 1951 i 59. radiový prapor pro MNO, který byl od 1. 6. 1956 reorganizován na 59. prapor směrových stanic a přemístěn z Prahy do Zbirohu (od 1957 do Hradce Králové a od 1961 Praha-Ruzyně)

¹⁷ Viz [1. brigáda vojenského zpravodajství](#) (VU 7495 Zbiroh)

¹⁸ Viz [12. výcviková a mobilizační základna a elektronického boje](#) (VU 7495 Zbiroh)

¹⁹ Viz [Vojenství kvalitně](#) – dotazy [431](#), [364](#), [459](#) a [786](#)

²⁰ [Vojenství.cz](#), dotaz 43. Možná navzdory tomuto tvrzení jsem našel v dokumentu „[Nová kariéra](#)“ Zbiroh uveden jak perspektivní posádku pro rok 2009! Samozřejmě to není pravda, ale bohužel vojensko-ekonomická situace se měnila za posledních 10 let tak často, že ani oficiální armádní dokumenty není třeba brát tak vážně....

přeludech přeče jen cosi změnilo, „zmodernizovalo“. Hořící čerty a mlhové postavy vystřídaly nepochopitelné poruchy armádní techniky, osobní tragédie a divné pocity.

„Mnohokrát jsem měl dojem, že mám obličej plný pavučin, ale ruka nic nenahmátla, na zdech se kolem Vánoc objevovaly opět mizející kresby osmicípé hvězdy. Můj nejlepší kamarád zavínil nedaleko pod Zbirohem autonehodu, následoval tvrdý trest. Představte si to zdůvodnění, prý viděl, jak na silnici ležela velká postava s maskou! Chápete to? Jenže ten člověk by nikdy nelhal, sám by neriskoval posměch kolegů a pochybnosti nadřízených! Podlehl alkoholu a šlo to s ním z kopce, umřel.“

Co se tehdy vlastně v okolí dělo? Kdo věří v ďábla, může věřit i v rytíře zeleného draka – a třeba i v tu jantarovou komnatu. Zbiroh je tuze zvláštní místo, ale cožpak jsem vás nevarovala již na začátku?

Studna na zámku Zbiroh

Podle četných pověstí je pod zámek hustá síť chodeb a kobek, ve kterých byli například věznění čeští páni, popravení později při Staroměstské exekuci. Vstupy do podzemního labyrintu jsou však na mnoha místech zazděné silnou vrstvou železobetonu.

Toto důkladné válečné dílo jednotek SS na některých místech neprorazil při průzkumech ani šestimetrový vrták.

Nikdo neví, co se za betonovými „špunty“ skrývá. Nedá se však vyloučit, že to jsou jen zábrany proti nevídaným návštěvníkům.

Podobně (prý)²¹ přepažili Němci z neznámých důvodů zhruba v polovině i historickou studnu, snad ze 13. století, hlubokou 164 metry.

Augustin Sedláček popsal podle historických dokumentů čištění této 164 metrů hluboké studny v 17. století:

„Na konci 17. století byla studna již hodně zasypaná, také stroj na vodu byl pokažen.“

Adam Tygr, zedník z Rakovníka uvolil se roku 1686 studnici vyčistit a pro tu příčinu zhotovil sobě nejlepší konopný provaz 78 sáhů dlouhý...

²¹ Podle posledních výzkumů to spíše než na přepažení v polovině studny vypadá na její poloviční zasypaní.

- Posádkou ve Zbirohu bylo v letech 1993 - 1994 i tzv. 5. místo řízení zpravodajské správy (7. spojovací uzel), vytvořený původně v Pardubicích. V roce 1991 byl přecíslován na 1. místo řízení, podřízené Vojenskému velitelství Západ. V roce 1993 byl převeden do Zbirohu, kde o rok později v létě zanikl.²²
- V dané době (okolo roku 2000) se uvažovalo, že do posádky Zbiroh bude přemístěn Vojenský ústřední archiv, ale nakonec se zde usídlila zdravotnická základna se 6. polní nemocnicí. V rámci reformy ozbrojených sil bude posádka opuštěna.²³

Od vzniku brigády ve Zbirohu, tj. v letech 1986 až přibližně 1995 se do velkolepé přestavby podzámeckých kasáren ve Zbirohu investovalo přibližně **500 miliónů korun**. Zvláště v souvislosti s ukončením původních úkolů brigády a s následným omezováním počtů lidí i techniky, vyvstával problém využitelnosti tohoto megalomanského objektu.

Kauza „Polní nemocnice“

[Zajímavý článek](#) autora Jana Kovanice na Neviditelném psovi, popisující problémy 6. polní nemocnice, původně umístěné ve Zbirohu před jejím (snad plánovaným) přesunem do Olomouce. Důvodem pro přesun nemocnice bylo prý i to, že posádka na zámku byla budována pro jiné (tj. odposlechové) účely.....

Jinak byla dislokace polní nemocnice – jako naprosto politicky neproblémového místa – ve Zbirohu vítaným důvodem, proč se tady ukazovalo tolik politiků.

Například předseda Senátu Parlamentu České republiky Petr Pithart navštívil vojáky 7. polní nemocnice dne 8. dubna 2003 ve Zbirohu, kde se připravovali na odlet do Iráku. (Následně odlétali od 18. dubna).²⁴

Ještě v [A-Reportu v roce 2004](#) popisuje plk. Blanař nástin rozdělení polních nemocnic – 6. polní nemocnice se měla přestěhovat do září 2004 do Olomouce, 7. polní nemocnice měla být vybudována do konce roku 2007 v Hradci Králové.

²² Pavel Minařík – [Představujeme útvary AČR](#)

²³ [Vojenství.cz](#), dotaz 431. Pro nepřestěhování vojenského archivu byly všechny možné argumentace dobré, včetně toho, že přeče Zbiroh byl budován pro zpravodajce...

²⁴ Zdroj: [Ministerstvo obrany](#), časopis [Senát](#).

Než do okovu vstoupil, rozloučil se v přítomnosti 40 osob, které k tomuto obzvláštnímu divadlu se byli sešli s manželkou.

Avšak hned při prvním spuštění omdlel Tygr ledva dosáhl vrstvy vzduchu zkaženého, vypadl a o stěny se zraniv spadl. Přítomný mezi diváky převor od Svaté Dobrotivé poslední víry útěchu shůry uděloval mu. Pro ženu nešťastníkovu vybráno mezi přítomnými 15 zlatých.

Později se týčským chalupníkům podařilo vytáhnouti mrtvého za střevis.

Zbizožská studna – pokračování

Na počátku roku 1688 studnici vycídili havíři příbramští. Na počátku 19. století dal hrabě Hartman z Karlštejna studnici zase skrz havíře vyčistiti, tehda ocenila se její hloubka na 480 vídeňských stop – asi 152 metrů."

Po skončení druhé světové války byl hrad zestátněn a střídaly se na něm vojenské jednotky tak, jak je naznačeno v pravém sloupci.

Už v roce 1965 našli ve studni vojenští potápěči dřevěnou bednu. Po odkrytí asi dvou metrů navážky narazili údajně na jednu, či snad dokonce dvě bedny s německými dokumenty. Po částečném usušení a ošetření na hradním nádvoří je prý vojáci odvezli nejprve do Plzně a následně do Prahy. Odtud ale přišel striktní příkaz všech prací zanechat a studnu opět zaházet do původní podoby.

Co bylo jejím obsahem, oficiálně není známo - snad to byly spisy zbizožské SS.

Dílo zkázy dokonali vojáci československé armády, když do až dosud suché studny svedli odpad z nádvoří zámku, který fungoval jako kasárna.

Až do prodeje zámku v roce 2004 se ve studni nedělaly žádné záchranné práce.

Zbiroh jako restituční kauza

První mediální zmínky se objevují v souvislosti s restitučními nároky rodiny Colloredo-Mansfeld.

V letech do roku 1942 (resp. 1945) patřil zámek Colloredo-Mansfeldům. Poté ho zabral stát až do roku 1990.

Konec posádky Zbiroh – vojáky střídají hasiči

Obrovské vojenské prostory ve Zbirohu – zvláště po odchodu polní nemocnice – stále hledaly své využití. V této době se posádka jako taková vyskytuje v projevech vysokých vojenských činitelů poměrně často.

„...Jako voják nemohu a nechci komentovat, zda vláda má, či nemá k radikální transformaci armády odvalu. Politici se nicméně musí rozhodnout, zda redukcí vojska skutečně chtějí, a zda tedy budou tyto ne právě laciné kroky podporovat. Jen to ovšem nestačí, musí navíc sdělit, jak velká má armáda na konci redukce vlastně být a co všechno má zvládnout... ..Podívejme se na redukcí i jinak. Chceme vyklidit Rakovník či **Zbiroh** a všichni protestují. Když jsme opouštěli Ostravu, bylo to stejné. A protože uvolníme desítky dalších posádek, čekají nás asi dost krušné chvíle. Jenomže to je právě důvod, proč o těchto krocích nemohou rozhodovat vojáci, nýbrž politici, kteří musí říci: Armáda zůstane ve **Zbirohu** z jiných než vojenských důvodů. Profesionalizaci armády, jež s její redukcí souvisí, mohou tedy předcházet i taková strategická rozhodnutí, při nichž převáží nad ekonomickými či vojenskými zájmy sociálněpolitické aspekty...“²⁵

Radnice města Zbiroh, pro kterou je prioritou zvelebování města, nechtěla kasárna od armády ani zadarmo s tím, že na správu kasáren nemá. Zámek koupila v roce 2004 za pět milionů korun firma Gastro Žofín a do jara 2008 vloží do oprav památky a šedesátihektarového parku přes 200 milionů korun. Zámek v roce 2006 navštívilo přes 30.000, v roce 2007 se plánuje až 50.000 lidí.

K dispozici tu mají už i hotel. Jak současný majitel zámku, tak zbizožská radnice si pochvalují dobrou spolupráci.

V bývalých kasárnách vzniknou dvě výcviková střediska pro 300 požárníků, evropské muzeum hasičské techniky a logistické a skladové zázemí pražských hasičů.

Tři roky poté, co radnice našla investora pro zámek a přilehlý park, které také patřily armádě, přišel perspektivní vlastník pětadvacetihektarového areálu se 42 budovami - stát.

„Když tahle myšlenka vznikla, město Zbiroh vrátilo ministerstvu obrany darovací smlouvu na kasárny. Jsme rádi, že se pro všechny objekty našlo lepší využití,“ uvedl starosta Zbiroha Jiří Pražský.

²⁵ „Při redukcí armády nás čeká boj“ – rozhovor náčelníka generálního štábu AČR Jiřího Šedivého pro deník Mladá fronta Dnes (12. června 2000)

V [restituci](#) připadl opět rodu Colloredo-Mansfeld., kteří jej zpětně prodali státu.²⁶ Správcem zámku se tak na určitou dobu (do roku 2004) stává ministerstvo obrany.

Počátkem roku 2004 předalo Ministerstvo zámek městu Zbiroh²⁷ a to ho prodalo cateringové společnosti Gastro Žofín Praha za **5 miliónů korun**.

Firma začala během měsíce května 2004 s rozsáhlou rekonstrukcí zámku. Jednou z akcí byl i průzkum studny. Podobné dokumenty jako v minulosti ve studni nacházejí i dnešní výzkumníci.²⁸

Ti z ní zatím vyvezli deset metrů navážky a k samotné přepážce se ještě nedostali.

Zato zjistili, že nacisté před útekem ze zámku naházeli do studny bedny plné historických zbraní v naolejovaných pilinách. Zasypali je hlinou a odpadem a na ten pak svrhli bedny se spisy. Úklid pojistili tím, že do studny hodili čtyři ruční granáty, jejichž rukojeti se v ní našly také.

²⁶ O tomto kroku nemám bližší informace – některé zdroje tvrdí, že se restituent zámku zřekl, jiné zdroje, že ho zpětně státu prodal. Protože ostatních zbirožských majetků se nezřekl, věřil bych více té druhé možnosti.

²⁷ [Usnesení vlády České republiky](#) ze dne 17. 12. 2003 č. 1273 k bezúplatnému převodu některého majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany, do vlastnictví územních samosprávných celků. Evidenční hodnota majetku v době předání byla **25,427 miliónu Kč**.

²⁸ Po prodeji zámku firmě Gastro byl proveden první průzkum studny, na který navázaly podrobnější hledací a čistící práce

„Objekty už jsou převzaté a od pondělka 16. dubna je začne střežit naše služba. Postupně tu vznikne základna humanitární pomoci HZS pro případ různých živelných katastrof,“ uvedl ředitel základny logistiky z generálního ředitelství Olomouc Jiří Němeček.

Uvažuje se i o tom, že ve Zbiroze by mohlo vzniknout centrální výcvikové středisko HZS a muzeum techniky. Plné zahájení nové činnosti v bývalých kasárnách se předpokládá na přelomu července a srpna 2007.

Hasičský záchranný sbor, respektive ministerstvo vnitra, už si areál se všemi budovami převzal a hlídá ho. Místo zvažuje i útvar rychlého nasazení, který se má stěhovat ze základny poblíž Plzně, a správa státních rezerv pro sklady²⁹.

„Naším cílem je vybudovat ve Zbiroze, s podporou strukturálních fondů Evropské unie, národní logistickou základnu,“ řekl nám Alois Sellner, ekonomický náměstek generálního ředitele HZS. „Areál je opravdu veliký, dokonce i pro náš záměr. Proto jsme jednali se Státní správou hmotných rezerv o dalších možnostech využití. V úvahu přicházela třeba policie, se kterou diskuse už proběhla. To, co je mimo areál, tedy zbytek za silnicí, patrně předáme městu Zbiroh. V dohledné době to projednáme se starostou,“ doplnil Sellner.

I přesto by zamýšlená základna HZS měla být největší, a zároveň centrální, základnou HZS v republice. Sloužit bude k zajišťování prevence, ale i pro účely přímého nasazení.

Nejen v případě požárů, ale třeba i povodní, sesuvů půdy, při pomoci s likvidací ohnisek nákazy, jako je v současnosti boj s ptačí chřipkou.

Kromě toho má zajišťovat propojení humanitární pomoci se zahraničím, a to obousměrně. „Uvažujeme také o pobočce opravárenského závodu, který je v Olomouci,“ dodal náměstek Sellner.

Provádět by se tu měly revize plynových masek, úpravy dozimetrů a vyřizovat se odtud budou revize zařízení po celé republice.

Dost velkou součástí základny HZS se má také stát muzeum hasičské techniky.

²⁹ [Český rozhlas](#). Jinak ale ten článek do rozhlasu cpe nějaký redaktor, který pořád dokola opakuje ty nesmysly o Tamaře, bulízníkové skále apod.

Studna na zámku Zbiroh

V horní části obrázku je vidět stoková část povrchové vody do studny ([zdroj](#))

Dokumenty, nalezené ve studni, byly roku 2005 podrobeny přezkoumání komise Národního a Vojenského historického archivu, která doložila, že dokumenty jsou sice silně poškozené, ale bez většího archivačního významu a vypovídací hodnoty.³⁰

Přestože Vojenský historický archiv neprojevil o nalezenou dokumentaci zájem, proběhla konzervace a ošetření celkem 19 listin, předaných v červnu 2006 kastelánovi zámku.

Vlhkem spojené písemnosti byly v první fázi vydesinfikovány, poté bylo použito ultrazvukové tužky k jejich rozlistování.

Jednalo se např. o personálie příslušníků SS zmíněné jednotky, průkazy žáků autoškoly, dodací listy a účtenky k různým součástkám pro motorová vozidla firem sídlícím na území celé Říše. Dále tvořily součást registratury i dobové tisky – vojenské sbírky nařízení obsahující i tištěné seznamy zemřelých, pohřešovaných, vyznamenaných apod.

Jednou z prvních pořádaných akcí v prostorách zámku Zbiroh bude dlouhodobá výstava „Krásy a tajemství České republiky“ pořádaná společností Praga Mystica a v první etapě si návštěvníci prohlédnou období od Přemyslovců přes renesanci až po secesi.

Všechny zkoumané písemnosti pocházely z vídeňského období existence autoškoly SS, konkrétně bylo možné ohraničit dobu jejich vzniku lety 1941-1943, tj. před příchodem autoškoly na Zbiroh.³¹

³⁰ Jedná se o komisionální prohlídku pracovníků Národního archivu, Vojenského historického archivu a Státního okresního archivu Rokycany z června 2005.

³¹ Konzervovaná torza písemností autoškoly SS vrácena na zámek ve Zbirohu., [Národní archiv České republiky, archiv zpráv](#)

„Sbory dobrovolných hasičů leckde stará zařízení uchovávají, ale aby byly památky někde centrálně shromážděny a spravovány, to zatím neexistuje,“ podotkl Sellner. Doplnil, že na koncepci základny se pracuje, už bude předávána ministrově k posouzení. Záležitost ale spadla do doby, kdy probíhá reforma resortu. Nejdůležitějším zlomem proto bude získání prostředků ze strukturálních fondů EU, určených pro integrovaný operační program spravovaný ministerstvem pro místní rozvoj. Tím pádem záměr musí být nejprve představený a schválený v Bruselu.

Už teď ale v areálu renovace probíhají, ovšem jen v řádu milionu, zatímco následně by jich měl projekt spolknout stovky. Zajišťují se drobnější opravy a přijati už byli lidé pro zatímní údržbu a hlídání.

„Podpora zaměstnanosti byla jedním z dalších důvodů, proč byl Zbiroh pro předání areálu HZS,“ zareagoval s potěšením na zprávu starosta města.³²

[Bývalí vojáci zbirožského pluku \(brigády\) se dodnes schází pod hlavičkou Klubu důchodců VU7495 posádky Zbiroh nebo lépe zde.](#)

³² Božena Šopejstalová: [Národní logistická základna: cíl Zbiroh](#), Rokycanský deník, 8. srpna 2007

Dále bude v prostorách zámku veřejnosti k dispozici zámecká kaple³³, která bude sloužit jako obřadní síň pro církevní využití, svatební obřady a koncerty.

Zbirožské panství, jeho lesní, rybníční a polní hospodářství, se počátkem 18. století stalo třetím největším velkostatkem v Čechách po Krumlově a Křivoklátu. Jeho působení v majetku Colloredo - Mansfeldů a Lesopolu s.r.o. [trvá dodnes](#).

Zbiroh a jeho podřízené a spolupracující útvary³⁴

Pluk a později i brigáda se musel skládat i z podřízených (výkonných) jednotek a týlového a technického zabezpečení (v dnešní terminologii – logistického zabezpečení).

Protože v [následujících kapitolách](#) se potkáme právě s těmito jednotkami a jejich posádkami, připravil jsem malé rozdělení zmíněných pluků, praporů a brigád, abyste si učinili představu o jejich rozmístění.

Rozdělení vychází opět z dislokace 80. let a začneme zbirožskou brigádou. Návazně jsou zmíněny spolupracující jednotky armád, resp. speciální pracoviště.

7. radiotechnická brigáda ZU Zbiroh³⁵

- **77. radiotechnický prapor ZU Mariánské Lázně**
 - radiotechnická rota
 - VKV rota radiového průzkumu
 - rota automatizovaných pátračů
 - spojovací četa
 - četa oprav techniky
 - četa týlového zabezpečení
- **78. radiotechnický prapor ZU Klenci pod Čerchovem**
 - radiotechnická rota
 - VKV rota radiového průzkumu
 - rota automatizovaných pátračů
 - spojovací četa
 - četa oprav techniky
 - četa týlového zabezpečení
- **79. rádiový prapor ZU Litoměřice ([Trnovany](#))**
 - 701. rota radiového zaměřování ZU Jiříkov
 - 702. rota radiového zaměřování ZU Třeboň
 - 703. rota radiového zaměřování ZU Újezd u Uničova³⁶
 - 704. rota radiového zaměřování ZU Slovenský Grob
 - rota radiového zaměřování STŘED
 - rota radiového odposlechu KV
 - spojovací četa
 - dílna oprav rádiové techniky
 - dílna oprav automobilní techniky
 - četa týlového zabezpečení

³⁴ Jsem si vědom toho, že i existovaly i jiné útvary, zabývající se odposlechem vojenských zdrojů. Netýkají se však problematiky Zbiroha a proto je vědomě neuvádím.

³⁵ Viz [Vojenství kvalitně](#) – dotazy 364, 459 a 786 (odkazy o stránku výše). Upozorňuji, že se jedná o organizaci po roce 1985, kdy brigáda vznikla z předchozího pluku.

³⁶ Zaměřovací stanoviště Újezd u Uničova můžete najít i v [kapitole o spolupráci s Národní lidovou armádou NDR](#).

³³ Mediálně je známá např. i tím, že v ní byla vyhlášena církevní klatba proti Jiřímu z Poděbrad. Jinak společenské využití části zámku byla podmínka města při prodeji.

Jak by mohla vypadat možná perspektiva vyzbrojování útvarů ZU po roce 1989?

Čistě hypoteticky – kdyby nepřišel listopad 1989, tak v průběhu roku 1990 bylo plánováno reorganizování 7. radiotechnického praporu REB PVOS v Českých Budějovicích na 7. radiotechnický pluk REB PVOS a další úpravy³⁷.

60. spojovací prapor ZU Unhošť-Čeperka³⁸

- provozní rota
- radiodálnopisná rota
- radiová naslouchací rota ZU
- velitelská rota
- ošetřovna
- sklady

(útvár vytvořen k 1. 6. 195, z původního názvu „radiový“ přejmenován k 1. 9. 1961 na 60. spojovací prapor a předán do podřízenosti Západního vojenského okruhu. Definitivně zrušen k 1. 3. 1992)

71. radiotechnický pluk ZU Kladno

- rota rádiového odposlechu KV
- rota radiotechnického průzkumu a rádiového zaměřování
- rota automatizovaných pátračů
- rota průzkumu VKV
- rota oprav techniky a týlového zabezpečení

(s touto jednotkou se potkáte na tomto webu nejčastěji v souvislosti se stanovištěm [Velký Zvon](#))

74. radiotechnický pluk ZU Horažďovice

- rota rádiového odposlechu KV
- rota radiotechnického průzkumu a rádiového zaměřování
- rota automatizovaných pátračů
- rota průzkumu VKV
- rota oprav techniky a týlového zabezpečení

*(jednotka byla původně organizačně vedena v letech 1965 – 1978 jako 74. spojovací prapor ZU, v letech 1978 – 1988 jako 74. radiový prapor ZU, v letech 1988 až 1991 jako 74. radiotechnický pluk ZU)*³⁹

Výše uvedené útvary užívaly speciální techniku podle jejich předurčení, tzn. vybavení praporů speciální technikou, odpovídalo však jejich úkolům na státní hranici.

Koncem 80. let – v návaznosti na odzbrojovací jednání ve Vídni – probíhala i v naší armádě transformace části útvarů a jednotek na více obranné. Zřetelně měly být posíleny právě průzkumné a REB útvary nižších stupňů. (Viz poznámka v levém sloupečku).

³⁷ [Vojenství.cz](#), dotaz 229. Podobně viz například i kladenská jednotka, soustředěná na [Zvonu](#). Předpokládalo se dobrojení automatizovanými pátrači Tamara, koncem prosince 1989 pro ně byla vystavěna v Bělé nad Radbuzou úplně nová kasárna, do kterých se už samozřejmě nenastěhovali. (Dnes slouží po přestavbě jako bytovka). Pro ty, kdo tuto oblast pečlivě sledují, není jistě záhadou, proč [součást novodobých průzkumných jednotek](#) tvoří právě posádka v Českých Budějovicích....

³⁸ V některých zdrojích (například [zde](#) - dotaz 86) není zmiňována Unhošť, ale Horní Bezděkov, což jsou [sousední obce](#).

³⁹ [Vojenství.cz](#), dotaz 801

Průzkumné prapory prvosledových divizí

Průzkumné prapory měly následující organizační strukturu:

- velitelství a štáb,
- spojovací četa,
- dvě průzkumné roty,
- rota hloubkového průzkumu,
- rota radiového a radiotechnického průzkumu⁴⁰

Způsob vytváření divizních průzkumných praporů a jejich organizačních změn si můžeme vykreslit hned na prvním z nich – **1. pzpr Podbořany**. Uvádím ho zde schválně, s jeho vojáky se setkáte například na [stanovišti Tišina](#).

Uvedený útvar vznikl v listopadu 1950 jako 12. průzkumná rota (VÚ 3288). Nacházela se v posádce Kamenný Dvůr a byla podřízena velitelství 12. pěší divize. Základem pro její vytvoření se staly tzv. rámeček velitelství průzkumné roty u pěšího pluku 2 a průzkumné čety u pěších pluků 2, 9 a 74, zřízené 1. 12. 1948. Při svém vzniku byla 12. průzkumná rota tvořena jednou tankovou četou a dvěma četami obrněných transportérů. V říjnu 1957 se přemístila z posádky Karlovy Vary-Dvory do Podbořan. K 1. 10. 1958 prodělala reorganizaci na 1. Bělocerkevský průzkumný prapor národního hrdiny Julia Fučíka (VÚ 3288), přičemž se přemístila do posádky Rakovník a byla předána do podřízenosti velitelství 1. tankové divize. Nově konstituovaný prapor se skládal z tankové roty a dvou rot obrněných transportérů. Dnem 1. 9. 1961 byl ale redukován na průzkumnou rotu, tvořenou jednou tankovou četou a dvěma četami obrněných transportérů. V roce 1963 se jedna z čet obrněných transportérů zanikla a naopak složení roty se rozšířilo o výsadkovou průzkumnou četou, motocyklovou četou a rádiovou skupinu. K 1. 9. 1966 se rota opětovně rozrostla na průzkumný prapor. Kromě tankové roty a průzkumné roty jej tvořila rota radiotechnického průzkumu a rota hloubkového průzkumu. V září 1969 se útvar vrátil z Rakovníku do Podbořan. Po přechodu na tzv. jednotypovou organizaci, tj. od roku 1977, se prapor skládal ze dvou průzkumných rot, roty hloubkového průzkumu a roty radiového a radiotechnického průzkumu. 1. Bělocerkevský průzkumný prapor národního hrdiny Julia Fučíka zanikl 30.6.1994.⁴¹

Organizačně byl součástí 1. tankové divize ve Slaném.

Následuje popis průzkumných praporů v podřízenosti jednotlivých prvosledových divizí:⁴²

Útvar Organizační změny

1. pzpr (VÚ 3288)	XI/1950 – vytvořena 12. pzd 1.10.1958 – rozšířena na 1. pzpr 1.9.1961 – redukován na 1. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 1. pzpr
2. pzpr (VÚ 1056)	XI/1950 – vytvořena 2. pzd 1.10.1958 – rozšířena na 2. pzpr 1.9.1961 – redukován na 2. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 2. pzpr
3. pzpr (VÚ 9700)	XI/1950 – vytvořena 13. pzd 1.5.1951 – rozšířena na 13. pzpr 9.5.1955 – přečíslován na 3. pzpr 1.9.1961 – redukován na 3. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 3. pzpr
4. pzpr (VÚ 2524)	XI/1950 – vytvořen 8. pzpr 1.10.1956 – přečíslován na 9. pzpr 1.9.1961 – redukován na 4. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 4. pzpr
9. pzpr (VÚ 3281)	XI/1950 – vytvořena 4. pzd 1.11.1952 – rozšířena na 4. pzpr 9.5.1955 – přečíslován na 9. pzpr 1.10.1956 – přečíslován na 8. pzpr 1.9.1961 – redukován na 9. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 9. pzpr
13. pzpr (VÚ 1734)	XI/1950 – vytvořena 3. pzd 1.11.1952 – rozšířena na 3. pzpr 9.5.1955 – přečíslován na 13. pzpr 1.9.1961 – redukován na 13. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 13. pzpr
14. pzpr (VÚ 6158)	XI/1950 – vytvořena 10. pzd 1.11.1954 – redukována na 10. pzd 1.10.1960 – rozšířena na 10. pzd 1.9.1961 – přečíslována na 18. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 14. pzpr
15. pzpr (VÚ 2502)	XI/1950 – vytvořena 1. pzd 1.10.1958 – rozšířena na 1. pzpr 1.9.1961 – redukován na 15. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 15. pzpr
19. pzpr (VÚ 4436)	XI/1950 – vytvořena 11. pzd 1.10.1958 – rozšířena na 11. pzpr 1.9.1961 – redukován na 19. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 19. pzpr
20. pzpr (VÚ 4407)	XI/1950 – vytvořen 5. pzpr 9.5.1955 – přečíslován na 1. pzpr 1.10.1958 – přečíslován na 12. pzpr 1.9.1961 – redukován na 20. pzd 1.9.1966 – rozšířena na 20. pzpr
1. vpzd (VÚ 9669)	1.9.1965 – zřízena 1.9.1969 – zrušena (začleněna do 22. vp)
4. vpzd (VÚ 8701)	1.9.1965 – zřízena 1.9.1969 – zrušena (začleněna do 22. vp)

Dislokační změny

XI/1950 – Kamenný Dvůr ? – Karlovy Vary-Dvory 1.10.1957 – Podbořany 1.10.1958 – Rakovník 1.9.1969 – Podbořany	XI/1950 – Sušice ? – Kašperské Hory 1.10.1958 – Týnec u Janovic 1.10.1960 – Janovice	XI/1950 – Uherské Hradiště 1955 (?) – Hodonín 1.9.1961 – Uherské Hradiště 1.9.1966 – Kroměříž
XI/1950 – Pacov 1.9.1961 – Jindřichův Hradec	XI/1950 – Jince 1.10.1956 – Vysoké Mýto 1.10.1957 – Benešov 1.9.1961 – Týn nad Vltavou 1.9.1962 – Písek 1.9.1969 – Vimperk 31.10.1987 – Kašperské Hory	XI/1950 – Mladá X/1968 – Levice 31.10.1984 – Vajnory
XI/1950 – Košice 1.10.1960 – Humenné 1.9.1961 – Prešov	XI/1950 – Č. Budějovice 1.10.1958 – Vimperk 1.9.1961 – Prachatice 1.9.1963 – Vimperk	XI/1950 – Plzeň 1.9.1961 – Vysočany V/1964 – Tachov
XI/1950 – Slaný 1953 – Dobříčany 1954 – Podbořany 1.9.1961 – Cheb	1.9.1965 – Luštěnice X/1968 – Chrudim	1.9.1965 – Chrudim

Tyto prapory plnily úkoly ve prospěch informovanosti velitele divize a jeho štábu o potenciálním protivníkovi v pásmu příslušné divize. Na rozdíl od výše zmíněných útvarů byl elektronický průzkum u armádních praporů pouze jednou z možností získávání informací, proto ve složení praporů byla i rota hloubkového průzkumu. Bližší informace například o nasazení těchto praporů v roce 1968, hledejte v kapitole „[Tichá spolupráce](#)“.

⁴⁰ Vojenství.cz, [dotaz 827](#)

⁴¹ Vojenství.cz, [dotaz 589](#)

⁴² Vojenství.cz, [dotaz 943](#)

Letecké prostředky pro monitorování provozu u státní hranice

Československá armáda využívala pro radiový a radiotechnický průzkum jak již v hlavní části článku zmíněné vrtulníky se specializovanou nástavbou, tak i letouny různých typů, vybavených technikou pro průzkum – nejčastěji radarů protivníka nebo fotografickými či filmovými přístroji.

Využívané typy byly například:

An-24R „Coke“⁴³

MiG-21R⁴⁴

[Popis](#) československých letounů typu Mig-21 ve všech verzích. Součástí článku je i fotografie letounu Mig-21R v muzeu na vyškovském letišti. [Databáze](#) českých letounů Mig-21R. [Czech Air Force](#)

s elektronickým kontejnerem

s fotografickým kontejnerem

O praktickém použití uvedených typů letounů naleznete zmínku třeba [zde](#). [Velmi podrobný popis](#) Mig-21R.

⁴³ <http://www.suchoj.com/andere/index.htm?http://www.suchoj.com/andere/An-24/home.shtml> nebo http://www.lizdas.lt/aviacija/rusija/1946_1965/an_24/an_24.htm

⁴⁴ <http://free.polbox.pl//leszekch/amiq21r.html>

Letecké jednotky průzkumu na státní hranici

Pro vizuální, fotografický a filmový průzkum na státní hranici byly oboustranně využívány i letecké síly – letouny a vrtulníky. Zvláště vhodné se ukázaly vrtulníky, neboť dokázaly přesně kopírovat zákruty státní hranice a při malé či téměř nulové rychlosti ve visu snímat požadovaný objekt.

Samostatně nebo ve prospěch speciálních útvarů (či nadřízených stupňů velení) pracovaly tedy i některé další jednotky. Za všechny bych jmenoval například **4. spojovací letku** (4. spoj), vytvořenou po roce 1969 pro potřeby velení 4. armády v Písku⁴⁵ a vyzbrojené vrtulníky Mi-4.

Od roku 1982 působila 4. letka s vrtulníky Mi-24D na letišti Plzeň-Bory, kde se o tři roky později, po sloučení s 11. vrtulníkovou letkou, stala základem 11. vrtulníkového pluku. Po dodání dostatečného množství nových strojů začaly výzbroj pluku postupně opouštět jejich předchůdci. V roce 1981 byly z provozu vyřazeny stroje Mi-1 a v roce 1985 i Mi-4. V témže roce se ovšem provozní park pluku rozrostl o nové dopravní vrtulníky Mi-2 a Mi-17. V roce 1988 začalo vyřazování strojů Mi-8.

Průzkumné úkoly na státní hranici plnila i **20. vrtulníková letka**, původně podřízena 20. motostřelecké divizi v Karlových Varech a odborně řízená 1. armádou v Písku.

Letka měla 3-4 x Mi-1 a dvě Mi-4. Jeden vrtulník Mi-4 byl upraven pro šikmé filmování a používán při obletech státní hranice. Fotokamera z Il-28 byla namontována do bočních dveří. Film byl 50 cm široký a 50 m dlouhý, maximálně se ale používalo jen 30 m filmu.⁴⁶

⁴⁵ <http://vojenstvi.kvalitne.cz/armada/povalecna/studie/5.htm>. Další odkazy třeba [zde](#) nebo [zde](#).

⁴⁶ <http://www.vrtulnik.cz/mil/20.vrl.htm>

Detaily nesených bočních kontejnerů s průzkumnou technikou na Mi-17Z-2

Mi-17Z-2 si můžete koupit dnes i jako model stavebnice ([1](#), [2](#))

Při nasazení na státní hranici (krycí jméno akce „Obzor“⁴⁷) však často vznikaly incidenty, neboť protistrana okamžitě nasazovala své obranné prostředky. Incident s útokem amerických stíhaček na český vrtulník, plnící úkoly fotografického průzkumu například v okolí stanoviště [Čerchov](#) (tj. na německé části území stanoviště [Hohen Bogen](#)) [hledejte zde](#).

Velký význam pro plnění průzkumných úkolů měla i **1. letka velení a průzkumu**⁴⁸ (Plzeň-Líně, VÚ 3970, bývalá 1. spoj, s novým názvem na letišti Plzeň-Líně od roku 1985). Právě tato letka „provozovala“ ve prospěch „průzkumáků“ jejich letecké prostředky.

Český „awacs“ – vrtulník Mi-17Z-2, vybavený technikou REPz⁴⁹

Letka zajišťovala přepravu osob, zabezpečovala velení, sloužila ke spojovacím a kurýrním účelům a také prováděla průzkumné lety podél hranic s vrtulníky **Mi-17Z-2** (čísla 0807 a 0808⁵⁰), které nesly ve čtyřech (2 po každé straně) válcových pouzdrech monitorovací zařízení pro zjišťování radiotechnických prostředků potenciálního protivníka (REPz).

1. letka velení a průzkumu byla zrušena 30. září 1992.

⁴⁷ <http://www.valka.cz/newdesign/v900/clanek.php?id=10486>. Popis tohoto incidentu najdete také v kapitole o [stanovišti Poledník](#).

⁴⁸ <http://www.vrtulnik.cz/mil/1.ltvpz.htm>

⁴⁹ Viz *Letectví a kosmonautika*, číslo 13, ročník 1997

⁵⁰ Tyto průzkumné verze Mi-17 byly zhotoveny jenom v uvedených 2 kusech a po „rozvodu“ v roce 1992 připadly oba Slovenské republice, 4. letce velení a průzkumu v Piešťanech, později přejmenovaná na 3. letku 2. letecké základny. Podle některých (nepotvrzených) zpráv z roku 2006 jsou již nástavby odmontovány a vrtulníky slouží jen jako transportní. [Odkaz1](#), [odkaz2](#), [odkaz3](#), [odkaz4](#), [odkaz5](#)

Podrobnější popis nasazení tohoto typu u českých (československých) leteckých sil pro plnění úkolů radioelektronického boje (REB) najdete na webu Vrtulník.cz. Zde hledejte i doprovodné fotografie (ve větším rozlišení) této „ELINT HELICOPTER“.

Je nutno podotknout, že letky velení a průzkumu podléhaly v devadesátých letech poměrně velkému a rychlému rušení, resp. redukci:

- *Jako první zanikla 31.10.1992 1. letka velení a průzkumu, dislokovaná na letišti v Líních u Plzně (vznikla v roce 1985 z 1. spojlt).*
- *Následovala ji 52. letka velení a průzkumu v Havlíčkově Brodě (vytvořila se rovněž v roce 1985 na základě původní 41. spojlt), která svoji činnost ukončila 31. 12. 1992.*
- *Další zrušenou jednotkou se stala 31. smíšená letka velení a průzkumu v Bechyni (zformovala se v roce 1985 z 14. vrlt), jež svoji existenci završila 31. 5. 1993.*
- *Na řadě byly 11. a 51. vrtulníkový pluk.*

Některá soudobá rádiová a radiotechnická výbava je popsána v kapitole „[Pátrače](#)“. Nečekejte ale žádné velké podrobnosti – část techniky je stále utajována, proto zde vycházím pouze z přehledů, zveřejněných v knihách a nabídkových katalozích výrobních podniků (ERA apod.), resp. prodejců (Omnipolu apod).

Stačí se potom podívat na obyčejnou automapu a domyslet si, které [průzkumné pozemní stanoviště](#) které jednotce patřilo.

Jakékoli informace k této stránce, návrhy na doplnění či změnu, uložení vaší mailové adresy do seznamu kontaktů bývalých vojáků uvedených zpravodajských útvarů za účelem vzájemné komunikace, posílejte na adresu

coldwar@seznam.cz

Na této kontaktní adrese uvítám i vaše vzpomínky na vojenská léta na uvedených stanovištích nebo u jmenovaných jednotek a útvarů.

TITLE:

Železná opona jako bojiště elektronické války

Práce je nedílnou součástí webu
<http://www.iron-curtain.info>

AUTHOR:

© 1999 – 2006 ing. Václav ILČÍK

**CONTENT LANGUAGE:
COPYRIGHT:**

Czech (cz)
Zapomenutá elektronická válka v okolí železné opony
Rádiový a radiotechnický průzkum na železné oponě i za ní

DESCRIPTION:**KEYWORDS cz:**

železná opona, státní hranice, PS, Pohraniční stráž, signálka, vojenské věže, vidové hlásky, pátrače, historie železné opony, budování železné opony, ochrana státní hranice, ostnatý drát, Čerchov, Dyleň, Rozsocha, Tišina, Havran, Zvon, Poledník, Kříženec, Šumava, Tišina, Český les, Hazlov, Lesná, Milíře, zámek Zbiroh, četnické letecké hlídky, průzkumná stanoviště, SIGINT, ELOKA, Ramona, Tamara, Kopáč, Věra, KRTP, KRTP-86, KRTP-91, KRTP-81, Borap, Kolčuga, SDR, PLSS, ERA, HTT Tesla Pardubice, pasivní radar, radiolokace, tichá spolupráce, život za dráty, pozemní průzkumná stanoviště, vrtulníky na hranici, SR-71, Mig-25, zpravodajská správa, studená válka, OSH, EZOH, útěky, dezerce, ostnatý drát, odposlech, greenway, incidenty, elektronický boj, REB, TDOA, časově hyperbolická metoda

KEYWORDS en:

iron curtain, border, barbed fence, behind the iron curtain, iron border, 2ACR, passive radar, LAPAS, PLSS, ELINT, SIGINT, iron curtain history, lost border, iron curtain road, cold war, bicycle greenway, KRTP, Vera, Tamara, Trash Bin, Trash Can, Ramona, Soft Ball, Borap, PRP-1, Kopac, ECCM, TDOA, reconnaissance, COMMUNICATIONS INTELLIGENCE, COMINT, NO MEN'S LAND, Commie Horde, Mi-24 Hind, White Elephant

KEYWORDS de:

eloka, turm, funk, grenze, Mfs, Schneeberg, Elektronische Kampfführung, Peil, Peilbasis, Elektronische Unterstützungsmaßnahmen, LAPAS, Elektronische Gegenmaßnahmen, Elektronische Schutzmaßnahmen, horchdienst, Hoher Bogen, Grosser Arber, Grosser Kornberg, Grosser Osser, Fernmeldesektor, Fernmeldeskorturm, Grossen Kornberg, Grossenbrode,

PHRASE cz:

Jak bojoval Západ s Východem na frontě elektronické války. Státem podporovaná špionáž území potenciálního protivníka. Život v okolí železné opony. Neprostupná státní hranice, hlídané Pohraniční stráží. Železná opona – stavba, historie, použití. Systém střežení státní hranice. Vojenské síly a prostředky, dislokované v bezprostředním okolí železné opony. Pohraniční stráž. Lehký obrněný pluk. Průzkumné jednotky. Útvary zvláštního určení ZU. Obrněná brigáda. Jednotky REB. Stacionární stanoviště. Hlášky. Signálový průzkum. Technika rádiového a radiotechnického průzkumu. Monitorovací přijímače. Vrtulníky na železné oponě. Průzkumná letadla.

PHRASE en:

Iron curtain project. SIGINT, COMINT, ELINT, RADINT, OSINT, ACINT, EPM, ECCM. MASINT, Redcatchers. Radio Intelligence.

Tento text vznikl přibližně v průběhu 7 let. Jestliže máte pocit, že jsou tam faktické chyby, neváhejte mne kontaktovat – nikdo není neomylný.

Autor nikdy nebyl členem žádné politické strany a jeho práce nemá být oslavou komunistické strany, dřívějšího politického zřízení či železné opony jako takové.

Reálie odpovídají době přibližně od poloviny osmdesátých let do konce železné opony.

Všechny materiály pochází z veřejně dostupných zdrojů a jsou – pokud možno – citovány. V některých případech se mi nepodařilo autora vypátrat, resp. nereagoval na moje žádosti.

Autor

